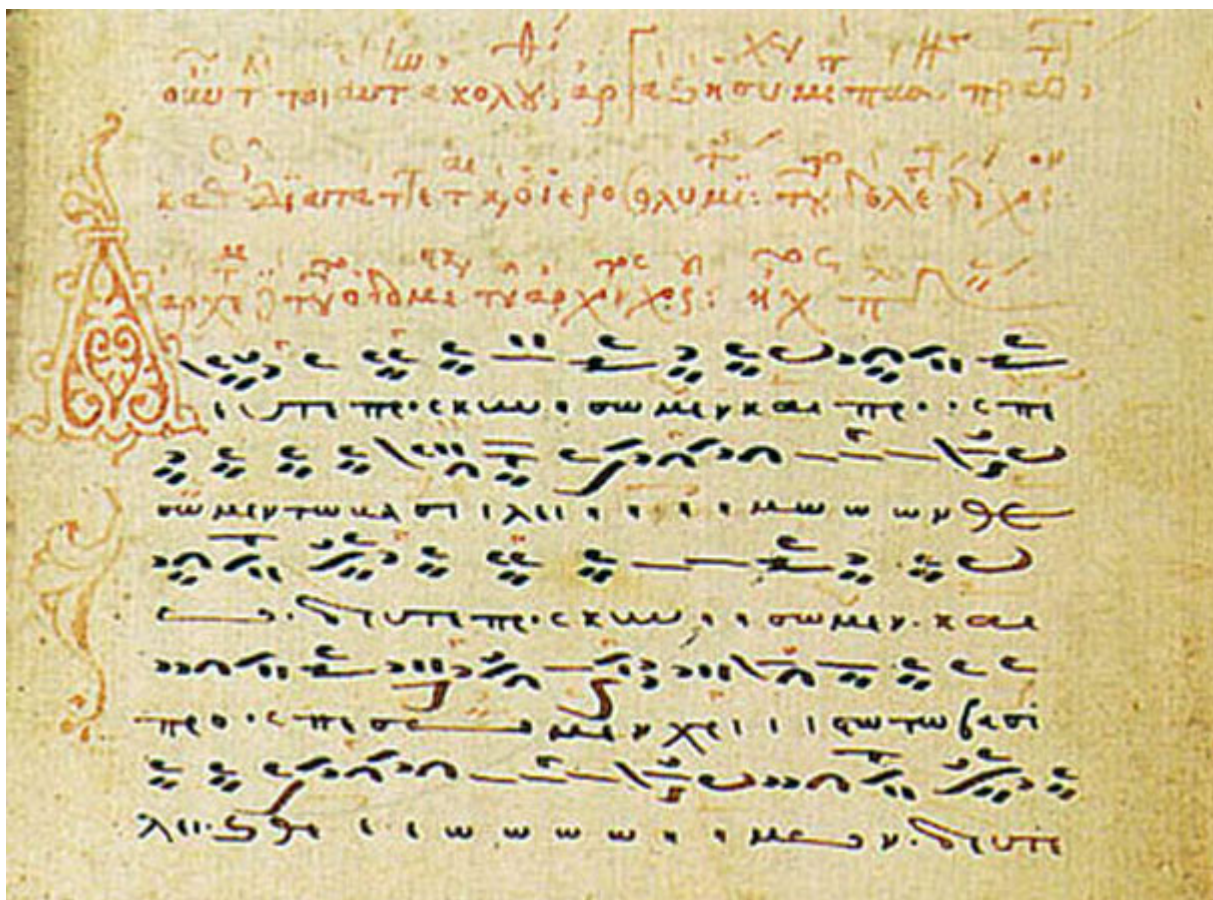

Ο μουσικοποιητικός πλούτος της Μεγάλης Εβδομάδος

/ Πεμπτουσία

Η Μεγάλη Εβδομάδα παρουσιάζει την μεγαλύτερη ποικιλία συνθέσεων, ύμνων και μελών ενώ παρελαύνουν όλοι οι ήχοι προκειμένου να αποδοθεί το βαθύ περιεχόμενο των ημερών αυτών^[1]. Στην ανάλυση που ακολουθεί επιλέξαμε κυρίως δύο ομάδες τροπαρίων, τα Ιδιόμελα, που ανήκουν σε αργοσύντομο ή στιχηραρικό μέλος και τα τροπάρια των Κανόνων που ανήκουν στο σύντομο ή ειρμολογικό μέλος, εξετάζοντας συγκεκριμένους ύμνους, μέσα από τους οποίους θεωρούμε ότι γίνεται εμφανής η μουσική διαβάθμιση των ημερών της Μεγάλης Εβδομάδος, που ακολουθεί και εξυπηρετεί το βαθύ πνευματικό και θεολογικό περιεχόμενό τους.

Την Κυριακή των Βαΐων το βράδυ, ψάλλεται ο Όρθρος της Μεγάλης Δευτέρας. Ο Νυμφίος Χριστός μετά την θριαμβευτική είσοδό του στα Ιεροσόλυμα αναγγέλλει

στους μαθητές του το Πάθος του που πλησιάζει. Παράλληλα νοσηματοδοτούν την ημέρα η ευαγγελική περικοπή της ξηρανθείσης ακάρπου συκής, η οποία συμβολίζει τους Φαρισαίους αλλά και τον κάθε πνευματικά άκαρπο άνθρωπο, αλλά και η ανάμνηση του δικαίου Ιωσήφ, που προτίμησε να δραπετεύσει γυμνός παρά να πέσει στην αγκαλιά της αμαρτωλής γυναίκας του Πετεφρή[2]. Οι κακουχίες και τα πάθη του Δικαίου Ιωσήφ αποτελούν κατά τον Παπαδιαμάντη προτύπωση των Παθών του Κυρίου. Το ιδιόμελο **Έρχόμενος ὁ Κύριος** σε ήχο α΄, που ψάλλεται σε αρκετά υψηλή βάση, δημιουργεί παρακλητικό και συνάμα κατανυκτικό κλίμα και γίνεται προσκλητήριο προς τους μαθητές αλλά και κάθε πιστό, να καθαρίσει με την μετάνοια και την εξομολόγηση τον εαυτό του, ώστε να έχει πνευματική εγρήγορση προκειμένου να συμπορευθεί με τον Πάσχοντα Αμνό του Θεού. Στο ίδιο πλαίσιο ανταπαντά το Ιδιόμελο **Φθάσαντες πιστοί** σε πλ. α΄, δίδοντας το αίσθημα της χαρμολύπης αλλά και της δοξολογικής ευχαριστίας που μας αξίωσε να προσεγγίσουμε τις Άγιες ημέρες του Πάθους Του.

Την Μεγάλη Δευτέρα το βράδυ ψάλλεται ο Όρθρος της Μεγάλης Τρίτης, και η Εκκλησία θυμάται την παραβολή των 10 παρθένων, τη στιγμή που οι Φαρισαίοι προσπαθούν να καταφερθούν εναντίον του Διδασκάλου και να παγιδεύσουν τον Σωτήρα ώστε να Τον οδηγήσουν σε δίκη. Το πρώτο ιδιόμελο **Έν ταῖς Λαμπρότησι**, ψάλλεται σε α΄ ήχο ενώ παρενθετικά ολόκληρες φράσεις εκπίπτουν σε Δεύτερο ήχο, και έτσι ενισχύεται ο παρακλητικός τόνος σε αυτό[3]. Η ραθυμία, η οκνηρία των πέντε μωρών παρθένων, και η ανάγκη για εγρήγορση[4], νήψη, και καταφυγή στο έλεος του Θεού προβάλλονται στον ύμνο αυτό που εξυπηρετείται από την ελεύθερη κίνηση του εισαχθέντος δευτέρου ήχου.

Το ιδιόμελο, **Ὁ τῆ ψυχῆς ῥαθυμία**, κινείται εξ ολοκλήρου στον παρακλητικό β΄ ήχο, εκφράζοντας θερμή ικεσία στον Νυμφίο Χριστό να μην επιτρέψει την ύπνωση που ακολουθεί την τεμπελιά και τη ραθυμία, αλλά να διατηρήσει αναμμένη την πνευματική μας λαμπάδα που ακολουθεί τις αρετές και την αύξηση των πνευματικών χαρισμάτων (των ταλάντων), ώστε να συμμετάσχουμε στην χαρά του Νυμφώνα και της Αναστάσεως Του.

Η μετάνοια της πόρνης γυναίκας που άλειψε με μύρο τα πόδια του Ιησού, διαποτίζει όλους τους ύμνους του Όρθρου της Μεγάλης Τετάρτης Εσπέρας, και κορυφώνεται με επίταση στο Τροπάριο της Κασσιανής μοναχής[5]. Αντίστροφη κίνηση στη μετάνοια της πόρνης, η οργή των Φαρισαίων αλλά και του αχάριστου μαθητή Ιούδα, που μεθοδεύει την προδοσία Του. *“Πόσον αἰ δύο πράξεις, ἡ τῆς πόρνης καὶ ἡ τοῦ Ἰούδα, ἀντιθέτως κεῖνται ἀλλήλαις!”*...*“Κάλλιστα τῆς ἐσπέρας ταύτης τὰ τροπάρια· ἐν αὐτοῖς ἡ ἀμαρτωλὸς θαυμάζεται καὶ ἐπαινεῖται, ὁ δὲ Ἰούδας κατακρίνεται δι’ ἐκφράσεων ἀνταξίων τῆς προδοσίας, πρὸς διόρθωσιν τῶν ἀμαρτωλῶν”*[6].

Τα δύο πρώτα ιδιόμελα των αίνων **Σὲ τὸν τῆς Παρθένου** και **Τὸ πολύτιμον μῦρον** *“ψαλλόμενα εἰς τρυφερώτατον ἦχον”*[7], τον α΄, εκφράζουν εμφαντικά το βάθος της μετανοίας της αμαρτωλῆς γυναίκας, γεγονός που τονίζεται με παρένθετα τμήματα σε χρωματικό Δεύτερο και πλάγιο του Δευτέρου, κατά τη ροή τους, και την ικεσία να παράσχει ο Σωτήρας την άφεση σε κάθε ένα από εμάς.

Τα Απόστιχα τροπάρια της ίδιας ακολουθίας κορυφώνουν την ένταση με τον σκληρό χρωματικό πλάγιο του Δευτέρου ήχο, καθώς ομολογούν το παράδοξο φαινόμενο η *βεβυθισμένη τῇ ἀμαρτίᾳ* γυναίκα να είναι η μόνη που αναγνωρίζει την Θεότητα του Χριστού και εμπιστεύεται το ράκος του εαυτού της στην άκρα αγαθότητα και το έλεος του Θεού (Μ. Τρίτη Εσπέρας, **Σήμερα ὁ Χριστός**)[\[8\]](#).

Ο Όρθρος της Μ. Πέμπτης και οι Ακολουθίες των επομένων ημερών εμπλουτίζονται σταδιακά με ιδιόμελα στους χρωματικούς ήχους που επικρατούν στους Αίνους και προβάλλουν, τον φόβο, την αγωνία, τη φρίκη για τα γεγονότα που θα ακολουθήσουν. Τέσσερα γεγονότα μας παρέδωσαν κατά τον Συναξαριστή οι πατέρες να εορτάζουμε την ημέρα αυτή: Τον ιερό νιπτήρα, το Μυστικό Δείπνο, Την Υπερφυά Προσευχή του Χριστού και την Προδοσία του Ιούδα[\[9\]](#).

Το ιδιόμελο **Συντρέχει λοιπόν**, σε β΄ ήχο, συγκλονίζει με τον τρόπο με τον οποίο μαρτυρεί την ντροπή και την αχαριστία των Ιουδαίων απέναντι στον Δημιουργό και κτίστη των απάντων.

Η νοηματική κορύφωση των τροπαρίων των Αίνων και η πνευματική φόρτιση που προκαλούν αμβλύνεται με την ομάδα των Αποστίχων, σε διατονικό πλ δ΄, που απαλύνει και ηρεμεί την οδύνη του πιστού μπροστά στη φρίκη της προδοσίας. Ωστόσο το Δοξαστικό Ιδιόμελο **Μυσταγωγών σου Κύριε**, σε ήχο θρηνητικό αλλά συνάμα και χαρμόσυνο πλ. α΄, εκτινάσσει εκ νέου το νου των πιστών, δημιουργώντας παράλληλα διεκφυγή της έντασης στο προανάκρουσμα της Ανάστασης. Η φιλία, η αγάπη, η ταπείνωση, η διακονία, η γεύση του Σώματος και του αίματος Του Χριστού, νικά κάθε φόβο, ακόμη και αυτό του πάθους και του

θανάτου[10].

Η Ακολουθία των Αχράντων Παθών του Κυρίου “διακρινομένη καθ’ ὅλα ἀπὸ τῆς τῶν παρελθουσῶν ἡμερῶν”[11], αποτελεί την πιο πολυσύνθετη σε δομή και εναλλαγή ήχων ακολουθία της Μεγάλης Εβδομάδος. Καθίσματα, ιδιόμελα και 14 αντίφωνα παισιώνουν τις 12 ευαγγελικές περικοπές που αναφέρονται στο πάθος του Χριστού. Ο Εκτενής κανόνας, οι Μακαρισμοί, και τα υπόλοιπα ιδιόμελα των Αίνων και των Αποστίχων, συνθέτουν ένα πολύχρωμο υφαντό που μυσταγωγεί τον πιστό στα πάθη του Χριστού αλλά και αναπαύει την ψυχή από την αδυναμία της να αντιληφθεί το μέγεθος της Θυσίας και της Απέραντης ταπείνωσής Του[12].

Το ιδιόμελο **Δύο καὶ πονηρά**, σε γ’ ήχο, απαριθμεί με απaráμιλλο τρόπο και απλότητα όλα τα Πάθη του Θεανθρώπου σε τέσσερις μόλις γραμμές[13]. Οι Χρωματικοί ήχοι κατέχουν εξέχουσα θέση με χαρακτηριστικά θρηνητικά μέλη, όπως το **Σήμερα κρεμάται**[14] και το **Ἐξέδυσάν με**[15], στον περιπαθὴ κατά τον Παπαδιαμάντη πλ. β’. Οι ύμνοι αυτοί οδηγούν στην κορύφωση του Θείου Δράματος. Ωστόσο πολύ σοφά η Τάξις της Ακολουθίας προβλέπει μετά το πρώτο, Κανόνα εις ήχον πλ. β’ ειρμολογικόν, ο οποίος έχει απεκδυθεί το βαρύ χιτώνα του σκληρού χρωματικού του, ενώ μετά το δεύτερο ακολουθούν τα Απόστιχα σε α’ και β’ ήχο αλλά και ο διατονικός πλ δ’ των δύο δοξαστικών των Αποστίχων που αποσυμπιέζουν την ένταση.

αριστοτεχνικές ερμηνείες ύμνων της Μεγάλης Εβδομάδος μπορείτε να ακούσετε στην Πεμπτούσια πατώντας [εδώ](#)

[1] . Άλ. Παπαδιαμάντη, Ἄπαντα, τόμ. Ε΄, Δόμος, Ἀθήνα 2005, Ἡ Ἐβδομάς τῶν Ἀγίων Παθῶν, σ. 68: “Ἐν γένει δὲ ὅλα τὰ τροπάρια εἶναι ἀμιμήτου καλλονῆς καὶ μελωδίας, καὶ συνιστῶμεν νὰ προσέξωσιν οἱ φιλόχριστοι ἀναγνῶσται ὄχι διὰ τῶν ἐξωτερικῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν, ἀλλὰ διὰ τῶν ὀμμάτων τῆς ψυχῆς ἐν καθαρῷ τῷ συνειδότη”.

[2] . Άλ. Παπαδιαμάντη, Ἄπαντα, τόμ. Ε΄, Δόμος, Ἀθήνα 2005, Ἡ Ἐβδομάς τῶν Ἀγίων Παθῶν, σ. 67.

[3] . Λ. Σιάσου, Ἐκκλησιαστικὴ καὶ λαϊκὴ εὐσέβεια, ἐκδ. «Π. Πουρναρᾶ», Θεσσαλονίκη 1994, σ. 96.

[4] . Άλ. Παπαδιαμάντη, Ἄπαντα, τόμ. Ε΄, Δόμος, Ἀθήνα 2005, Ἡ Ἐβδομάς τῶν Ἀγίων Παθῶν

ν, σ. 172.

[5] . Λ. Σιάσου, όπ. π., σσ. 97 και εξ.

[6] . Άλ. Παπαδιαμάντη, Άπαντα, τόμ. Ε΄, Δόμος, Άθήνα 2005, *Ή Άγία και Μεγάλη Έβδομάς*, σ. 83.

[7] . Άλ. Παπαδιαμάντη, Άπαντα, τόμ. Ε΄, Δόμος, Άθήνα 2005, *Ή Έβδομάς τών Άγίων Παθών*, σ. 70.

[8] . Λ. Σιάσου, όπ. π., σσ. 99-100. και Άλ. Παπαδιαμάντη, Άπαντα, τόμ. Ε΄, Δόμος, Άθήνα 2005, *Ή Άγία και Μεγάλη Έβδομάς*, σ. 83 : “*Εκείνη γυνή άμαρτωλός, άπεγνωσμένη δια τόν βίον, βεβυθισμένη είς τήν άμαρτίαν εύρίσκει λιμένα σωτηρίας. Μειγνύει μύρον μετά δακρύων και λυτροϋται τής δυσωδίας τών κακών. Κυλίεται τοίς ποσί του Άγαθοϋ και έν κλαυθμῶ άναβοᾷ έκμάσσουσα αύτούς: «Μή άπόση με, μηδὲ βδελύξη, Θεέ μου, αλλά δέξαι με μετανοοϋσαν, διάλυσον τὸ χρέος, ὡς κάγῶ τοὺς πλοκάμους, άγάπησον φιλοϋσαν, τήν δικαίως μισουμένην. Οίμοι! ὅτι νύξ μοι ύπάρχει, οἴστρος άκολασίας, ζοφώδης και άσέληνος, πῶς άτενίσω σοι τῶ Δεσπότη; Μή μου τὰ δάκρυα παρίδης, αλλά σῶσόν με!» Ὡ πόση ή δύναμις τών δακρύων! Ὁ Σωτήρ τήν έσυγχώρησεν...”.*

[9] . Άλ. Παπαδιαμάντη, Άπαντα, τόμ. Ε΄, Δόμος, Άθήνα 2005, *Ή Έβδομάς τών Άγίων Παθών*, σ. 71.

[10] . Λ. Σιάσου, *Έκκλησιαστική και λαϊκή εύσέβεια*, εκδ. «Π. Πουρναρά», Θεσσαλονίκη 1994, σσ. 104-105.

[11] . Άλ. Παπαδιαμάντη, όπ. π., σ. 73.

[12] . Λ. Σιάσου, όπ. π., σσ. 105-107.

[13] . Όπ. π., σ. 106.

[14] . Άλ. Παπαδιαμάντη, Άπαντα, τόμ. Ε΄, Δόμος, Άθήνα 2005, *Ή Έβδομάς τών Άγίων Παθών*, σ. 73: “*...άναγινωσκομένου του έξής περιπαθοϋς τροπαρίου ύπὸ του βαστάζοντος τόν τίμιον σταυρόν ιερέως: «Σήμερον κρεμᾶται ἐπὶ ξύλου ὁ έν ύδασι τήν γήν κρεμάσας. Στέφανον έξ άκανθών περιτίθεται ὁ τών άγγέλων βασιλεύς. Ψευδῆ πορφύραν περιβάλλεται ὁ περιβάλλων τόν ούρανόν έν νεφέλαις. Ράπισμα κατεδέξατο ὁ έν Ἰορδάνη έλευθερώσας τόν Άδάμ. Ἦλοις προσηλώθη ὁ Νυμφίος*

τῆς Ἐκκλησίας. Λόγχη ἐκεντήθη ὁ υἱὸς τῆς Παρθένου. Προσκυνοῦμέν σου τὰ πάθη Χριστέ, δεῖξον ἡμῖν καὶ τὴν ἔνδοξόν σου Ἀνάστασιν». Ἀκολουθῶς τὸ αὐτὸ τροπάριον ψάλλεται εἰς ἦχον περιπαθέστατον”.

[\[15\]](#) . Ὁπ. π., σ. 73: “Ἐν γένει ὅλα τὰ κατὰ τὴν ἐσπέραν ταύτην ψαλλόμενα τροπάρια εἶναι κάλλιστα εἰς τὸ εἶδός των”.